

DEPREM TEMALI KARİKATÜR KİTAPLARI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Doç. Dr. Uğur Keskin

Anadolu Üniversitesi, İşletme Fakültesi

ugurkeskin@anadolu.edu.tr

Özet

Bu makalede, deprem konusunu ele alan ve Türkçe olarak yayımlanmış karikatür kitaplarında işlenmiş olan başlıca temalar incelemeye konu edilmiştir. Yapılan incelemede, kitapların ana temalarının, depremin bilimsel veya afet yönetimi anlamındaki teknik yönlerinden ziyade, gündelik yaşama yansıyan ve sosyal yönü ön plana çıkan konular ekseninde biçimlendiği belirlenmiştir. Çizerleri tarafından, depremin sosyal yönü ekseninde yapılandırılmış bulunan ana temalar, bu makalede kavramsal düzeyde kısaca açıklanmış ve kitaplarda ele alınan biçimleriyle yorumlanmıştır. Bu çalışmada incelenen karikatür çizimlerini, çizerlere ait birer doküman veya arşiv materyali olarak nitelendirebilmek mümkündür. Dolayısıyla, bu tür materyal üzerinde yürütülen bilimsel çalışmalarda yararlanılmakta olan nitel yöntemlerden biri olan içerik incelenmesi tekniği, bu çalışmada da kullanılmıştır. İncelenen kitaplardaki ana temalar, yapılan anlatımlar ve oluşturulan tablolar aracılığıyla sistematik bir şekilde okuyucunun dikkatine sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Doğal Afet, Deprem, Karikatür.

A REVIEW OF CARTOON BOOKS ON EARTHQUAKE

Abstract

In this article, the main themes dealing with earthquake and caricature books published in Turkish have been examined. It has been determined that the main themes of the books are shaped not in the technical aspect of the science of earthquake or disaster management, but rather in the axis of the issues that are reflected in everyday life and social aspects. The main themes structured by the cartoonists on the axis of the social side is briefly explained at the conceptual level. In this study it is possible to characterize the caricature drawings examined as documents or archive material belonging to cartoonists. Therefore, the technique of examining the content, which is one of the qualitative methods used in the scientific studies carried out on such material, is also used in this study. The main themes in the books examined were systematically presented to the readers through the narratives and charts created.

Keywords: Natural Disaster, Earthquake, Cartoon.

Giriş

Bu makalede, deprem konulu karikatür kitaplarında işlenen başlıca konuların kuramsal (teorik) yönünden ziyade, yaşama ilişkin boyutlarının (çizerlerin eserlerine, dolayısıyla da yazılı/görsel medyaya yansiyarak gündelik yaşamda geniş kitlelere ulaşan karikatür kareleri

olmaları münasebetiyle) ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu sayede, Türkçe yayınlanmış deprem konulu karikatür kitaplarında işlenmiş olan başlıca konular belirlenmiştir. Deprem karikatürlerinde ele alınan birbirinden farklı konular, bütüncül (holistik) bir bakış açısıyla ele alınarak daha derli toplu bir şekilde okuyucuya aktarılmıştır. Çizerler tarafından işlenen konuların çeşitliliği, deprem olgusunun; afet yönetimi, çarpık yapılaşma veya bireysel düzeydeki psikolojik yansımaları gibi sınırlı anlatımlarla ortaya konulamayacağı gerçeğini vurgulamaktadır. Bir diğer deyişle, makalenin ilerleyen anlatım bölümlerinde tablolar hâline getirilmiş olan depremin yaşamsal yönlerine ilişkin her bir konu başlığının, söz konusu edilen zeminlerde ele alınarak açıklanması; bu makalenin yazılış amacı, sınırlılıkları ve hacmini aşmaktadır.

Deprem alanında yapılan bilimsel çalışmalar çoğunlukla depremin teknik yönlerini açıklamaya yönelik bir şekilde yürütülmekle birlikte (Ergün ve Yurtçu, 2007), bu makale gibi depremin sosyal yönlerini ortaya koymaya yönelik çalışmalar da (Yıldırım, 2008) bulunmaktadır. Buna karşılık, her bilimsel çalışma gibi bu makale de kendine özgü niş bir çalışma alanı kapsamında yapılandırılmıştır. Söz konusu mikroanalitik çalışma alanı, içinde yer aldığı sınırlı literatüre katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

1. Literatür Özeti

Afetler, ne zaman gerçekleşeceği önceden bilinemeyen, dolayısıyla da önceden tedbir alınmasının gerekli ve kaçınılmaz olduğu olaylardır. Bu nedenle, afetlere, afetlerin getireceği sonuçlara ve afetlerden ne şekilde sakınılması gerektiğine yönelik farkındalığın oluşturulması gerekmektedir (Güleç ve Ateş, 2017: 27). Bir olayın afet sonucunu doğurabilmesi için, insan toplulukları ve insan yerleşmeleri üzerinde kayıplar meydana getirmesi ve insan faaliyetlerini bozarak kesintiye uğratarak bir bölgeyi veya yerleşim birimini etkilemesi gerekmektedir. Bir diğer deyişle afet, olayın kendisi değil, doğurduğu sonuç olarak ortaya çıkmaktadır (Birand ve Ergünay, 2000: 9).

Genel olarak afetlerin, özel olarak da depremlerin insan toplulukları üzerindeki olumsuz etkileri, fiziki çevrenin oluşturduğu risklerden kaynaklanmaktadır. İnsan yaşamının güvence altına alınması, fiziki çevre şartlarının oluşumunu belirli kurallara bağlama, bu kurallara uyulmasını sağlama ve bu kuralları gelişen koşullara daha uygun biçime getirebilmeyi gerektirmektedir (Şengün, 2007: 58; Göker ve Karaşin, 2015).

Mizah, toplumsal yaşamdaki dönüşümden ve içinde bulunulan dönemin yaşamsal unsurlarından uzak kalmamakta, aksine toplumu etkileyen her türlü olguya karşı duyarlı yaklaşmaktadır. Mizah yazını, içinde bulunduğu dönem ve şartlara ilişkin aksaklıklara ayna tutmakta ve eleştirel bir yaklaşım içinde bulunmaktadır (Şahin, 2017: 21). Dolayısıyla mizah yazını, içinden çıktığı toplumun veya insanlığın genelinin mevcut durumunu, arzu ve özelemlerini, sorun ve ihtiyaçlarını kendi özgün anlatım biçimiyle ortaya koymaktadır.

Dursun Bingöl, Atalayer (1992) tarafından kaleme alınan ve Erzincan Depremini konu alan kitabına önsöz yazmıştır. Bingöl, mizahi anlatım biçimini “harflerin, kelimelerin bile araya giremediği duru bir anlatım, doğrudan sezgi ve çağrışıma dayalı, kavramaya hitap eden dışa vurumlar” olarak ifade edilmiştir. Bu yönüyle karikatür, sayfalarca yazı ile ifade edilebilecek bir eleştiriyi tek bir karikatür karesinde betimleyebilmektedir (Mocan vd., 2000: 3). Buna karşılık, deprem gibi özel bir konuyu odak noktasına alan karikatürlerin çizimi, deprem konusundaki hassasiyetlerin en yoğun olarak yaşandığı dönemler ile paralellik içerisinde bulunmaktadır. Deprem konulu Türkçe kitapların basım tarihlerine bakıldığında bu gerçeklik kolayca anlaşılabilir. Mizahın toplumsal malzemelerinden birini oluşturan güncellik, konunun kamuoyu gündeminden düşmesiyle birlikte etkisini kaybetmektedir.

Bu makalenin yazım sürecinde, birçok veri tabanına ulaşım sağlayan Anadolu Üniversitesi Veri Tabanları Toplu Arama Motoru, “Google” ve “TÜBİTAK Ulakbim Türkçe Veri Tabanı” arama motorları kullanılarak, ilgili anahtar kavramlara ulaşılmaya çalışılmıştır. Yapılan taramalarda, bu makale ile benzerliği bulunan geçmiş tarihlerde yürütülmüş herhangi bir çalışmanın var olmadığı görülmüştür. Daha önce üzerinde çalışma yapılmamış olması gibi belirgin bir niteliğe sahip olan bu makale, ağırlıklı olarak karikatüristlerin kendi çizimlerinden oluşan birincil kaynak eserlerin aktarımına dayalı olarak yazılmıştır. Aşağıdaki alt başlıkta, içeriğin incelenmesi kapsamındaki genel değerlendirmelere yer verilmiştir. Daha ayrıntı düzeyindeki anlatımlar ise takip eden alt başlıklarda aktarılmıştır.

2. Çalışma Materyali Olarak Deprem Temalı Karikatür Kitapları

Deprem gibi fiziksel çevre üzerinde yıkıcı etkileri bulunan doğal olaylar, toplumun genelini ilgilendiren sosyal sonuçlar da ortaya çıkarabilmektedir. Deprem konulu karikatür kitapları, sosyal dinamikleri yansıtmada önemli bir araç olarak ön plana çıkmakta, anlatım ve görsellerle, deprem gerçekliğinin toplumdaki görünürlüğünü artırmaktadır. Çünkü genel anlamda kitaplar, literatürde kalıcı bir yere sahiptir ve toplumsal bilinç ve farkındalığa önemli

katkı yaparlar. Bu makalede incelemeye konu edilen karikatüristler de, “deprem” konulu karikatürlerini bir araya getirerek yayınladıkları kitapları aracılığıyla kapsamlı anlatımlar ortaya koymuşlardır. Çalışmanın bu bölümünde, deprem karikatürü kitaplarında işlenen içeriğin açıklanmasına yönelik olarak kısaca bilgi verilmiştir.

Bozok ve Aydemir (2001) tarafından yayına hazırlanan “*Deprem*” *Nehar Tüblek Karikatür Yarışması* adlı kitap, karikatürist Nehar Tüblek anısına beşincisi düzenlenen karikatür yarışmasına gönderilen 203 eser arasından seçilerek hazırlanmış bir albüm niteliği taşımaktadır. Bu albüm, farklı çizerlerin toplam 64 adet eserini kapsamakta olup, bazı eserler, birden çok kareden oluştuğu için toplam olarak 71 adet karikatür karesinden meydana gelmektedir.

Akgün (ty) tarafından yayına hazırlanan *Çizgilerle Deprem Albümü* adlı kitap ise, 17 Ağustos 1999 depreminden sonra *Leman* dergisinde yayınlanan kapak, karikatür, fotoğraf, şiir ve metinlerin bir araya getirilmesiyle oluşturulmuştur. Deprem temalı diğer kitaplarda olduğu gibi bu kitapta da aynı sayfa içinde birden çok konuya değinildiği görülmektedir. Örneğin, aynı sayfa içinde birden çok çizere ait karikatür karesi yer alabilmekte veya aynı çizere ait birden çok karikatür karesine yer verilebilmektedir. Yazılı metinlere bakıldığında ise aynı sayfa içinde bir veya birden çok konuya değinildiği görülebilmektedir. Dolayısıyla, deprem konusunda ele alınan konular tablolaştırılırken, aynı kitaba ait sayfa numaralarının, tabloların birden çok satırında yer bulmaları söz konusu olabilmektedir. Geniş perspektiften çizilen bazı karikatür kareleri ise iki sayfayı kapsayacak şekilde yer almakta ve örneğin bir şehrin belirli bir caddesinin deprem sonrası görünümünü yansıtacak biçimde kapsamlı bir anlatım olarak belirginlik kazanabilmektedir. İki sayfayı kapsayan bu tür anlatımların sayfa numaraları için tablo içi dipnot kullanımında “tire” (-) işareti kullanılarak, anlatımın her iki sayfayı da kapsadığı vurgulanmıştır. Sonuç olarak, genel anlamda her bir karikatür karesi, belirli bir konuyu işlemeye yönelik olarak kaleme alınmış olmasına karşın, tek bir karikatür karesinde, deprem ile ilgili birden çok konunun ele alındığı örneklerle de karşılaşılabilir.

Şen’in kitabına önsöz yazan Kongar, görsel anlatım biçimlerinin bu özelliğini şu sözlerle ifade etmiştir: Kimi zaman anlatmak için bütün kitap bölümünü kullandığım bir toplumsal olayı ya da olguyu, karikatüristler tek bir karesinde, benim yazdıklarımdan daha çarpıcı, yalın ve doğru biçimde ifade edebilmektedirler (Şen, 1991: 6). Daha fazla duyu organına hitap ettiği için görsel anlatımlar, yazıya kıyasla daha etkilidir. Görsel anlatımlar, yazı ile ifade edilemeyen birçok duyguyu çizim yoluyla ortaya çıkarabilmektedir. Bu makalede, yazısız

karikatürlerin çizgileri ile yazılı karikatürlerin hem yazı hem de çizgileri incelenmiştir. Zira karikatür karelerinde; yazılı ifadelerin yanı sıra, karelerde yer alan çizgi karakterlerinin yüz ifadeleri, beden dilleri, çevresel koşulları betimleyen diğer unsurlara da yer verilmektedir (Keskin, 2016: 5541).

Ak (2000) tarafından kaleme alınan *Zelzele* adlı kitabında ele alınan başlıca konular Tablo 1’de aktarılmıştır. Bu kitabın kaleme alınış biçimi, yüzyıllar öncesindeki basım anlayışını çağrıştırmaktadır. Geçmiş yüzyıllarda, asıl olan ve daha hacimli olan eserin metni, kitabın ortasında ve iri harflerle yazılmıştır. İkinci planda kalan ve daha az hacimli olan eser ise, kitabın ortasında yer verilen metnin dışında kalan sayfa kenarlarında ve görece küçük küçük harflerle yazılmıştır. Tek bir kitap içinde ayrı ve değişik konular sunmak ve aynı zamanda, kâğıttan da tasarruf yapmak gibi düşüncelerle başvurulan bu yol, özellikle el yazmasının yaygın olduğu yüzyıllarda revaçta olmuştur (Kutlu, 1977: 7). *Zelzele* adlı kitabın da ortasında yer alan karelerindeki karikatürler, asıl eseri teşkil etmektedir. Kitabın sağ üst köşesindeki küçük çizimli karelerde ise birbirleriyle bağlantılı ve başlı başına uzun bir anlatıma yer verilmiştir. Bu küçük karelerde, biri kadın diğer erkek olan iki karikatür karakteri, kitabın 5-116. Sayfaları arasında devam eden bir diyalog içinde karikatürize edilmişlerdir. 5’inci sayfadan itibaren bütün ardışık tek sayfalarda yer verilen karakterler, kitabın son sayfasına kadar karşılıklı bir tartışma içinde bulunmaktadır. Bu diyaloglarda öne çıkan başlıca hususlar; yaşanan büyük çaplı depremlerin sonrasında normal insanların deprem uzmanı gibi konuşmaya başlamalarının eleştirisi, depremin bilimsel yönlerinin vurgulanması, deprem endişesi nedeniyle gündelik yaşamın olumsuz yönde etkilenmesi şeklinde belirlemektedir⁶.

Atalayer’in (1992) *Çizgilerle Erzincan Depremi* kitabı, diğer kitaplara benzer şekilde ağırlıklı olarak yardımların yetersizliği, depreme hazırlıksız yakalanma gibi belirgin konuları ele almaktadır. Atalayer, diğer çizerlerden farklı olarak, deprem konusunda daha yerel ölçekli konuları işlemiştir. Özel olarak Erzincan Depremini ele alan bu kitapta Atalayer, Erzincan halkının deprem konusunda daha duyarlı davranması, yaşanan olumsuzluklara karşı gerekli tepkiyi göstermesi, haklarını araması, kadercı davranmaması ve reaksiyoner olması gerektiğini ifade eden çizimlere kitabında yer vermiştir (Atalayer, 1992: 63; 65; 66; 67; 68; 78; 90). Atalayer, depremle ilgili olarak ihtiyaç duyulan yardımların, söz yardımlara muhtaç durumdaki bireylere eksiksiz bir şekilde ulaştırılması gerektiğini belirtmektedir. Bu gerekliliğin, deprem mağdurları açısından bir “hak” olduğunu ifade etmektedir. Örneğin,

⁶ *Zelzele* adlı kitabın orijinalinde sayfa numaraları bulunmadığı için numaralandırma, iç kapak sayfasından başlamak üzere bu makalenin yazarı tarafından yapılmıştır.

“Hak, lütfun kölesi değildir” başlıklı karikatüründe depreme maruz kalan şehir halkının tepkilerini sergilemelerini, yardımların ise artarak devam ettirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır (1992: 107).

Şengöz tarafından kaleme alınan *Orada Kimse Var mı!.. Deprem Karikatürleri* adlı kitapta depreme dayanıksız olarak inşa edilen yapılar eleştirilmekte, deprem endişesinin gündelik yaşama olumsuz yansımaları gibi konular ele alınmaktadır. Bu kitapta dikkat çeken belirgin özellik olarak, deprem sonrası oluşan olumsuz koşullar içinde, henüz yaşananları tam olarak kavrayamayan çocukların, gündelik yaşamlarına mutlu bir şekilde devam etmekte oldukları vurgusunun karikatürlere sıklıkla yansıtılmakta olduğu görülmektedir⁷.

3. Yöntem ve Sınırlılıklar

Bu makalede, nitel analiz yöntemi kullanılmıştır. Doküman arşivi niteliğindeki materyalin ele alınmasında başvurulmakta olan içerik incelenmesi tekniği, bu çalışmada da kullanılmıştır. Makalede, Türkçe olarak yayımlanmış olan deprem temalı karikatür kitapları incelemeye konu edilmiştir. Birinci ve ikinci el Türkçe kitapların satışını yapan bütün kitap satış sitelerinde, ilgili anahtar kelimelerle yapılan aramalarda erişilebilecek bütün kitaplar edinilerek incelemeye tabi tutulmuştur. Kitaplaştırılmayıp, çeşitli dergi gazete veya diğer yayın organlarında yayınlanan karikatürler, bu çalışmanın kapsamı dışında tutulmuştur. Zira incelenen kitaplardaki karikatürlerin, deprem olgusuna yönelik olarak çizerlerin bakış açısını yeterli bir biçimde yansıttığı görülmüştür. Dolayısıyla, kitaplaştırılmayan diğer karikatürler özelinde yapılacak her türlü inceleme, başka çalışmaların kapsamına girmektedir.

Bozok ve Aydemir (2001) tarafından yayına hazırlanan (merhum karikatürist Nehar Tüblek anısına düzenlenen “deprem” konulu karikatür yarışmasına gönderilen çizimlerden oluşturulan) kitapta toplam 71 adet karikatür karesi yer almaktadır. Süreli yayın organı olan *Leman* mizah dergisinde deprem konusunda çizilmiş olan karikatürlerin Akgün (ty.) tarafından bir araya getirilerek yayınlanan kitap ise 310 (kitabın 27’inci sayfasındaki Fatih Kaçan’a ait 7 adet karikatür karesi mükerrer olarak basıldığı için bu fazlalık, rakama dahil edilmemiştir) adet karikatür karesinden oluşmaktadır. Erzincan’da yerel gazetelerde karikatürleri yayınlanan Atalayer’in (1992), söz konusu karikatürlerinin bir araya getirilerek Erzincan Valiliğinin de katkılarıyla yayınlanan kitapta ise toplam 112 adet karikatür karesi

⁷ Kitabın orijinalinde sayfa numaraları bulunmadığı için numaralandırma, iç kapak sayfasından başlayacak şekilde bu makalenin yazarı tarafından yapılmıştır.

yer almaktadır. Şengöz (2000) tarafından çizilen karikatürlerinden oluşan kitapta toplam 79 adet karikatür karesi bulunmaktadır. Ak'ın (2000) kişisel karikatürlerinden oluşan kitabında ise toplam 198 karikatür karesi yer almaktadır. Bu karikatür kareleri, incelenerek kategorize edilmiş ve değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Bu makale, kendi içinde bir başka sınırlandırmayı daha içermektedir. “Depremle ilgili karikatür” vurgusuna sadık kalabilmek adına, Akgün'ün (ty.) kitabında karikatür dışında şiir, köşe yazısı, okur mektupları gibi yazılı metinler, inceleme kapsamına alınmamıştır. Bu hariç tutma, kolaycılık veya indirgemeciliği seçmek mantığıyla değil, karikatür incelemesine sadık kalma amacına hizmet etme anlayışı doğrultusunda temellendirilmiştir. Yine de okuyucuyu bilgilendirme adına ve yazılı metinlerde, bu makalede ortaya çıkarılan temalardan farklı bir görünümün ortaya çıkıp çıkmadığını sınamak adına Akgün'ün (ty.) kitabındaki yazılı anlatıma dayalı bölümler, söz konusu kitabın 48'inci sayfasına kadar incelenmiştir. Kitabın söz konusu ilk 48 sayfalık bölümüne yönelik inceleme örnekleme, Tablo 1 ve Tablo 2'deki bulgular ile örtüşmekte olup, ayrıntılı dökümü aşağıda sıralanmıştır:

“Depreme Dayanaksız Bina İnşa Edilmesinin (Müteahhit, aracı/pazarlamacı/emlakçı, mimar, mühendis, denetim kuruluşları, imar mevzuatı) Eleştirisi” (Akgün, ty: 14; 20; 29; 32; 33; 44; 45)

“Bürokrasinin/siyasilerin Eleştirisi (Hantallık, anlayışsızlık, basiretsizlik, ihmalkârlık, gerçekçi olmama, duyarsızlık, çözüm odaklı olmama, süreci yönetememe, önceliklerin farklılığı vb.)” (Akgün, ty: 20; 29; 34; 35)

“Depremden Zarar Görmeyenlerin Duyarsız Davranışları” (Akgün, ty: 22; 34; 44)

“Afetlerden/Depremlerden Gerekli Derslerin Alınmaması” (Akgün, ty: 22; 29)

“Yardımların (ayni/nakdi) Kampanyaların ve (iç/dış) Yardım Kuruluşlarının (sivil savunma, afet yönetimi, arama-kurtarma) Yetersizliği/Organizasyonsuzluğu” (Akgün, ty: 23; 31; 35; 44; 45)

“Görsel Medya Yayınlarından Duyulan Rahatsızlık” (Akgün, ty: 29; 41; 44)

“Kaybedilen Yaşamlar, Yok Olan Anılar, Hatırlanan Yaşanmışlıklar” (Akgün, ty: 29; 33; 34; 35; 41; 44)

“Deprem Fırsatçılığı (Hırsızlık, rantçılık, yağmacılık, karaborsacılık, dolandırıcılık)” (Akgün, ty: 34; 44; 45)

“Deprem Sürecinde Birlikte Yaşam Aracılığıyla Bireyler Arasında Dostlukların Kurulması (Gönüllü Dayanışma) ve Yeni İlişkilerin Başlaması” (Akgün, ty: 45)

Deprem konulu karikatür kitaplarındaki çizimlerin, içinde buldukları bağlamı tümüyle yansıtacak bir bütünlük içinde okuyucuya aktarılabilmesi olası gözükmemektedir. Aktarmaya dayalı bir çalışma olan bu makalede, görsel bir materyalin içinde yer alan yazıların aktarılması, kendine özgü birtakım sınırlılıkları beraberinde getirmektedir. Zira görsel bir unsur olan karikatürün, sadece yazılar aracılığıyla aktarılarak açıklanmaya çalışılması, görsel sanatların tabiatında var olan birçok niteliğin önemli ölçülerde kaybedilmesi sorununu beraberinde getirmektedir (Keskin, 2016: 5539).

4. Depreme İlişkin Olumsuz Vurgulamalara Yer Verilen Karikatür Çizimleri

Deprem ve benzeri doğal felaketler, çoğunlukla olumsuz çağrışım ve vurgulamaları beraberinde getirmektedir. Tablo 1’de, depreme ilişkin olumsuz vurgulamaların yer verildiği karikatür çizimleri, Tablo 1’in hemen devamında ise tablonun satırlarındaki konu içeriklerinin literatür destekli açıklamaları aktarılmıştır.

Tablo 1: Depreme İlişkin Olumsuz Vurgulamalara Yer Verilen Çizimlerin, Karikatüristlerin Kitaplarındaki Dağılımı

Depreme İlişkin Olumsuz Vurgulamalar	Kitaptaki Sayfa Numarası
Müteahhit, Aracı/pazarlamacı/emlakçı, Mimar, Mühendis, Denetim Kuruluşları ve İmar Mevzuatının Eleştirilmesi	Bozok ve Aydemir, 2001: 60; 62; 64, Akgün, ty: 9; 15; 16; 24; 25; 28; 47; 56; 59; 61; 65; 68-69; 70; 73; 75; 88-89; 90; 91; 109; 115; 119; 122; 130-131; 139; 141; 181, Ak 2000: 8; 38; 63; 72; 74; 75
Depreme Dayanaksız (kaçak/plansız/yetersiz) Yapılaşmanın Eleştirilmesi	Bozok ve Aydemir, 2001: 14; 15; 23; 25; 26; 29; 30; 32; 33; 38; 40; 44; 46; 52; 53; 56; 59; 67; 71; 72; 75, Akgün, ty: 7; 10-11; 16; 24; 47; 68-69; 73; 80; 90; 107; 110; 135; 141; 149; 151, Ak, 2000: 5; 9; 12; 13; 14; 15; 28; 29; 33; 37; 81; 113, Şengöz, 2001: 7; 45; 67; 93; 117
Bürokrasinin/siyasilerin Eleştirisi (Hantallık, anlayışsızlık, basiretsizlik, ihmalkârlık, gerçekçi olmama, duyarsızlık, çözüm odaklı olmama, süreci yönetememe, önceliklerin farklılığı vb.)	Bozok ve Aydemir, 2001: 47; 51; 74, Akgün, ty: 20; 24; 25; 28; 36; 40; 52; 53-55; 56; 62-63; 67; 73; 74; 77; 80; 82; 88-89; 92-93; 101; 114; 115; 121; 122; 128; 138-139; 148; 149; 150; 154; 155; 158; 160; 161, Ak, 2000: 7; 10; 11, Atalayer, 1992: 44; 46; 50; 54; 56; 57; 60; 61; 62; 64; 69; 71; 73; 74; 75; 76; 77; 79; 81; 90; 109, Şengöz, 2001: 33; 89
Yardımların (aynı/nakdi) Kampanyaların ve (iç/dış) Yardım Kuruluşlarının (sivil savunma, afet yönetimi, arama-kurtarma) Yetersizliği/organizasyonsuzluğu	Bozok ve Aydemir, 2001: 24; 28; 33; 54; 55; 69; 71; 73; 77, Akgün, ty: 6; 15; 21; 25; 30; 38; 59; 61; 64; 70; 74; 75; 77; 81; 150, Ak, 2000: 15; 24, Atalayer, 1992: 41; 45; 48; 50; 51; 70; 83; 110, Şengöz, 2001: 79
Çadır Kentler, Prefabrike Konutlar ve Barınaklarda Yaşanan Sorunlar (Meteorolojik, fiziksel, psikolojik ve diğer	Bozok ve Aydemir, 2001: 28, Akgün, ty: 8; 12-13; 37; 42; 74; 106; 149; 151; 152-153; 166-167, Ak, 2000: 25, Atalayer, 1992: 12, Şengöz, 2001: 41; 49; 53; 59; 61; 87; 119

çevresel şartlar)	
Deprem Fırsatçılığı (Hırsızlık, rantçılık, yağmacılık, karaborsacılık, dolandırıcılık)	Bozok ve Aydemir, 2001: 37; 71, Akgün, ty: 15; 16; 17; 21; 38; 47; 59; 84; 115; 118; 120, Ak, 2000: 19; 71; 81; 82, Atalayer, 1992: 53; 55; 58; 59, Şengöz, 2001: 63; 125
Depreme Hazırlıksız Yakalanma (Afetlerden Gerekli Derslerin Alınmaması)	Bozok ve Aydemir, 2001: 65, Ak, 2000: 22, 23; 26; 32; 34; 41; 45; 46; 47; 50; 72; 73, Akgün, ty: 28; 43; 46; 47; 82; 98; 130-131; 168; 184, Atalayer, 1992: 48; 49
Deprem Endişesinin Gündelik Yaşamı Olumsuz Etkilemesi	Bozok ve Aydemir, 2001: 16; 31; 34; 35; 57; 66, Akgün, ty: 9; 28; 39; 71; 81; 86; 88-89; 90; 108; 109; 120; 125; 126-127; 128; 129; 132; 134; 139; 140; 145; 146; 149; 156; 159; 161; 162-163; 168; 169; 176; 180; 181; 183; 184, Ak, 2000: 30; 31; 48; 49; 58; 59; 64; 69; 74; 116, Şengöz, 2001: 17; 23; 47; 65; 69; 71; 73; 95; 99; 115; 129
Depremden Zarar Görmeyenlerin Duyarsız Davranışları	Bozok ve Aydemir, 2001: 43, Akgün, ty: 43; 87; 97; 101; 123; 125; 147; 156; 166-167; 178-179, Ak, 2000: 27, Atalayer, 1992: 52, Şengöz, 2001: 85
Görsel Medya Yayınlarından Duyulan Rahatsızlık	Akgün, ty: 46; 47; 142-143; 183, Ak, 2000: 70, Atalayer, 1992: 3-4

“Müteahhit, Aracı/pazarlamacı/emlakçı, Mimar, Mühendis, Denetim Kuruluşları ve İmar Mevzuatının Eleştirilmesi” başlığı altında, belediyelerin ve devletin diğer ilgili kuruluşların, yapı denetimi konusundaki yetersizlikleri eleştirilmektedir. Yöneltilen bu eleştiriler, sadece devlet kurumları ile sınırlı kalmamakta, bireysel sorumlulukları olan müteahhit, aracı, mimar ve mühendis gibi meslek grubuna mensup kişileri de kapsamaktadır. Bu genel eleştiri, deprem konusunda hazırlıklı olan ülkelerle karşılaştırmalı bir şekilde de yapılmaktadır. Aşağıdaki alıntı, bu hususu açıklamaktadır:

“Ülke genelindeki deprem kuşağında bina yapmanın proje ve inşaat kalitesi açısından ne kadar önemli olduğu 13 Mart 1992 Erzincan depremindeki maddi zararın, deprem şiddetiyle orantısızlığı ile ortaya çıkmıştır. Daha şiddetli depremlerin, uygun inşaat teknikleri sayesinde sembolik zararlar verdiği, gelişmiş ülke uygulamalarından bilinmektedir (Atalayer, 1992: 4)”.

“Depreme Dayanıksız (kaçak/plansız/yetersiz) Yapılaşmanın Eleştirilmesi” başlığı, bir önceki başlık ile iç içe düşünülebilecek bir husus olarak belirginlik kazanmaktadır. Bu başlık, çarpık yapılaşma ve kentlerin doğasının bozulması unsurları ön plana çıkarmaktadır.

“Bürokrasinin/Siyasilerin Eleştirisi (Hantallık, anlayışsızlık, basiretsizlik, ihmalkârlık, gerçekçi olmama, duyarsızlık, çözüm odaklı olmama, süreci yönetememe, önceliklerin farklılığı vb.)” başlığı da Tablo 1’in ilk iki sırasında yer verilen maddeler ile yakın bir ilişki içinde bulunmaktadır. Bu konuyu işleyen çizgi karelerinde, bürokrasinin çeşitli kademelerinde

bunulan görevlilerin deprem sorunları karşısında proaktif davranmadıkları, halktan kopuk bir bürokratik anlayışa sahip oldukları (Örneğin Ak, 2000: 7), öngörülü olmadıkları, yasal mevzuata sıkı sıkıya bağlı kaldıkları için inisiyatif geliştiremedikleri, kendi makam ve mevkilerinin sürdürülebilirliği konusunu daha öncelikli mesele olarak gördükleri gibi eleştiriler yapılmaktadır. Eleştirilere; hükümet organları ile devletin kurum ve kuruluşları da dâhil edilmektedir. Siyaset cephesinin veya bürokrat kesimin, yapay iyimserlik havası içinde olabildikleri, rasyonel olmayan bu durumun ise yaşanan olumsuzlukları yeterince görebilmelerinin önünde engel teşkil etmekte olduğu, çizgiler aracılığıyla ifade edilmeye çalışılmaktadır (Ak, 2000: 10). Siyasiler ve bürokrat kesim, depremin zararlarının asgari düzeyde gerçekleşeceği yönünde aşırı bir iyimserlik içinde olmaları yönüyle eleştirilmektedir. Söz konusu aşırı iyimserliğe yönelik eleştiriler, bazı çizimlerde oldukça uç noktalara taşınmaktadır. Akıl ve mantık sınırlarını aşan bu aşırı iyimserliğin, sadece siyasiler ve bürokrat kesimin kusuru olarak değil, depremden bizzat etkilenen bireyler arasında da gözlemlenmekte olduğu yönünde eleştiriler kaleme alınmıştır (Ak, 2000: 28).

“Yardımların (aynı/nakdi) Kampanyaların ve (iç/dış) Yardım Kuruluşlarının (sivil savunma, afet yönetimi, arama-kurtarma) Yetersizliği/organizasyonsuzluğu” başlığı, yardımların yetersizliğinden bağımsız olarak yardımların, gerçek ihtiyacı olana ulaşamamasını eleştirmektedir. Deprem sonrasında “ben” duygusu öne çıkan bazı bireyler, kendilerinden daha muhtaç durumda olanları bildikleri hâlde, resmi veya sivil inisiyatif tarafından yürütülen yardımlardan, sadece kendi nam ve hesaplarına yararlanmaya ve mümkün olan en üst düzeyde çıkar elde etmeye çalışabilmektedirler. Bu da yardım faaliyetlerinin aksamasına neden olabilmektedir. Ayrıca, Kızılay Kurumu tarafından gönderilen çadırların yetersizliği, ülke gündemine olduğu gibi, yazılı ve görsel basın bir parçası olan karikatürlere de sıklıkla yansımıştır. Yardım ihtiyaçları; öncelikli olarak sağlık, barınma, yiyecek ve parasal konularda ön plana çıkmaktadır. Çizerlerin öncelikli vurguları da bu konularda belirginlik kazanmaktadır (Bozok ve Aydemir, 2001: 24; 28; 54; 77). Çizerlerin söz konusu vurgulamaları, *Çizgilerle Erzincan Depremi* kitabının önsözünde şu şekilde ifade bulunmaktadır:

“Deprem bölgelerinde çadır başta olmak üzere gerekli malzemenin yeterli seviyede stok edilmesi, hem etkin mücadeleyi, hem de zaman kaybını önleyecek, ayrıca malzeme için yapılan masraflara meydan vermeyecektir. Sivil savunmanın insan ve araç bakımından yeterli donatım ve seviyeye gelmesinin olağanüstü önemi ortaya çıkmıştır (Atalayer, 1992: 5)”.

Kolukırık ve Tuna (2009) tarafından yazılı medya analizi üzerine yapılan çalışma, yukarıda açıklanan konuları destekler nitelik taşımaktadır. Aşağıda aktarılan görüşler ifade edilen bu benzerliği gözler önüne sermektedir:

“Deprem sonrasında yerel ve merkezî kurumlara karşı kızgınlık ifadeleri, haber başlıklarının önemli bir bölümünü oluşturmuştur. İlk yardım ve kurtarma hizmetlerinde yaşanan gecikmelerle bağlantılı olarak kamu kurumları, yerel idare ve Kızılay teşkilatı suçlananlar arasında ilk sırada yer almaktadır. Deprem yol açtığı zararların sorumluluğunu kendisinin dışındakilere yükleyen ifade biçimleri, gerçekte depreme hazırlıksız yakalanmış olmanın verdiği suçluluk duygularını da yansıtmaktadır (Kolukırık ve Tuna, 2009: 292)”.

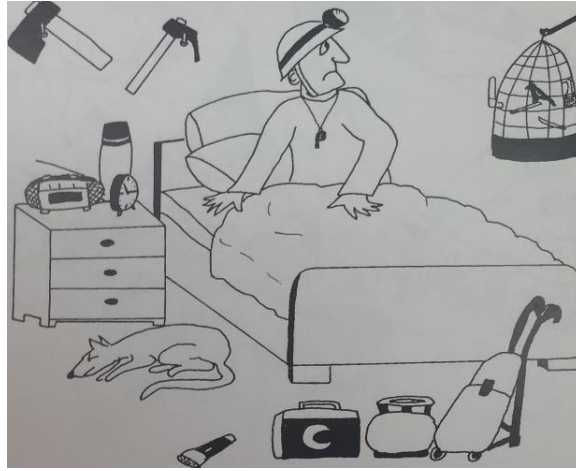
“Çadır Kentler, Prefabriğe Konutlar ve Barınaklarda Yaşanan Sorunlar (Meteorolojik, fiziksel, psikolojik ve diğer çevresel şartlar)” başlığı, bir önceki başlık ile çok büyük bir benzerlik taşımaktadır. Bu başlık, çizerlerin sıkça vurguladıkları hususların başında yer almaktadır. Bu başlık, kısaca “barınma sorunu” olarak ifade edilebilecek olan hayati bir konuyu teşkil etmektedir.

“Deprem Fırsatçılığı (Hırsızlık, rantçılık, yağmacılık, karaborsacılık, dolandırıcılık)” başlığı, çatı kavram olarak “deprem fırsatçılığı” altında ele alınmıştır. Özellikle 17 Ağustos depremi sonrasında, bazı iş makinasi sahiplerinin bile karaborsacı zihniyeti ile hareket ederek, depremi (kriz anlarını), kişisel bir kazanç fırsatına çevirmeye çalıştıkları yönündeki karikatür anlatımlarına yer verildiği görülmektedir (Akgün, ty: 17). “Deprem zengini” kavramının da yine bu dönemlerde ortaya çıktığı ifade edilmektedir (Akgün, ty: 118). Dolandırıcılık ise birçok farklı şekillerde ortaya çıkabilmekle birlikte, çürük binaların pazarlanması veya kiraların anormal şekilde artırılması şeklindeki fırsatçılıklar şeklinde de kendini belli edebilmektedir.

“Depreme Hazırlıksız Yakalanma (Afetlerden Gerekli Derslerin Alınmaması)” başlığı, yaşanan afetlerden yeterince dersler çıkarılmadığı ve yaşanan maddi zorluklara (cenaze, defin giderleri, zamlar, ek vergiler) yer verilmekte olan çizimleri ön plana çıkarmaktadır. Bu durum, bireysel düzeyde sorumluluğun dışsal nedenlere dayandırılması, suçun dışsal unsurlara atılmaya çalışılması şeklinde ortaya çıkan bir psikolojik savunma biçimi olarak ortaya çıkmaktadır.

“Deprem Endişesinin Gündelik Yaşamı Olumsuz Etkilemesi” başlığı, depreme hazırlıksız yakalanmış olmanın vermiş olduğu pişmanlığı da çağrıştıran bir davranış biçimi olarak dikkat çekmektedir. Bu davranış biçimi, depreme hazırlıklı olma düşüncesini uç noktalara taşıyan bazı bireylerin, aşırı tedbirli davranma paranoyasının içine girebileceklerini açıklamaktadır.

Bu da toplumdaki bireylerin henüz “depremle birlikte yaşama” anlayışından uzak olduğunu ortaya koymaktadır.

Kaynak: Bozok ve Aydemir, 2001: 66.

Şekil 1: Deprem Endişesinin Neden Olduğu Aşırı Tedbirli Davranma Paranoyası Konusunu İşleyen Bir Karikatür Çizimi

Depremle birlikte yaşama anlayışı, her ne kadar gerçekçi bir yaklaşım olarak insanların önüne sunulsa da depremlerde kaybedilen yaşamlar, yok olan anılar, hatırlanan yaşanmışlıkları, insanların kişisel yaşamından tümüyle silebilmek mümkün olamamaktadır. Bu da konunun bir diğer gerçekçi yönünü yansıtmaktadır. Kaybedilen yaşamlar, yok olan anılar, hatırlanan yaşanmışlıklar, çizerlerin aşağıda sıralanan çizimlerine yansıyan anlatımlar olarak belirginlik kazanmaktadır: (Bozok ve Aydemir, 2001: 17; 18; 19; 36; 41; 61, Akgün, ty: 4-5; 28; 133; 170-171, Ak, 2000: 6; 35; 36, Şengöz, 2001: 9). Deprem uzmanlarının popüler olması ve insanların deprem uzmanı gibi konuşmalarını da deprem endişesinin gündelik yaşama olan olumsuz yansımaları biçiminde açıklayabilmek mümkün gözükmektedir. Zira çizerler bu hususu da sıklıkla çizimlerine yansıtmışlardır (Bozok ve Aydemir, 2001: 22; 70, Akgün, ty: 78; 104; 121; 136-137; 164; 183, Ak, 2000: 53; 54; 56-57, Şengöz, 2001: 83).

“Depremden Zarar Görmeyenlerin Duyarsız Davranışları” başlığı, depremde uzak bölgelerdeki bireylerin veya depremin yakınında olduğu hâlde depremin yıkıcı etkilerinden çok fazla etkilenmemiş olan bazı kayıtsız bireylerin olumsuz tavırlarını eleştirmektedir.

Kaynak: Akgün, ty: 43.

Şekil 2: Depremden Zarar Görmeyenlerin veya Depremi Yıkıcı Etkileri Karşısında Duyarsızlık ve Kayıtsızlık İçinde Bulunan Bireyleri Eleştiren Bir Karikatür Çizimi

“Görsel Medya Yayınlarından Duyulan Rahatsızlık” başlığı, özellikle 17 Ağustos depremi sonrası yayınlanan deprem temalı kitaplarda daha ön plana çıkmaktadır. Bu tür yayınlar çoğunlukla özel hayat yağmacılığı ya da olayların çarpıtılarak aksettirilmesi şeklinde gerçekleştirilmektedir. 1992 Erzincan depremini konu alan *Çizgilerle Erzincan Depremi* kitabında da aynı konu üzerinde durulduğu, bu anlamda, toplumsal veya bireysel hassasiyet doğuracak olumsuz yayınların söz konusu olmaya ve rahatsızlık duyulacak boyuta ulaşmaya başladığı anlaşılmaktadır. Kitaba önsöz yazan dönemin Erzincan valisi bu konuda şunları ifade etmiştir:

“Yapılan acele, yanlış, eksik, mübalağalı ve sansasyonel haber, yorum ve beyanlar gerçekte bağdaşmayan görüntü ve kanaatler oluşturmuştur. Bazı sorumsuz ve erken beyanlar, yönetime olan güveni ilk günlerde sarsmış, tüm faturayı tek başına il yöneticisine çıkartmıştır. Bu konudaki insafsız ve haksız yüklenme, ancak zamanla anlaşılabilmiştir (Atalayer, 1992: 3-4)”.

Yukarıda tablolastırılan ve açıklanan vurgulamaların her biri aslında deprem konusundaki ayrı bir sorun alanını işaret etmektedir. Çizerlerin eserlerine yansıyan bu sorunlar, özünde bilimsel literatür ile büyük ölçüde örtüşmektedir. Zira çizimleri yapan çizerler de bilimsel çalışmaları yürüten akademisyenler de toplumun içinden gelmekte ve deprem gibi yaşamsal bir konuyu kendi anlatım biçimlerine uygun olarak ifade etmektedirler. Bu bağlamda, Yılmaz’ın (2012: 63-72) *Türkiye’de Afetlerde Karşılaşılan Sorunlar* başlıklı bilimsel çalışmasında belirlemiş olduğu sorunlar (kriz yönetim merkezleri, ile kurtarma ve ilk yardım komitelerinin karşılaştıkları genel sorunlar, kurtarma ve ilk yardım çalışmalarında karşılaşılan sorunlar, ulaşımda yaşanan sorunlar, güvenlik ve asayiş sorunları, insani yardım hizmetlerinde yaşanan

sorunlar, geçici barınma sorunları, altyapı sorunları) ile karikatüristlerin karelerine yansıyan sorunlar, büyük ölçüde örtüşmektedir.

5. Depreme İlişkin Olumsuz Olmayan Vurgulamalara Yer Verilen Karikatür Çizimleri

Makalenin bu başlığında ve Tablo 2’de “Depreme İlişkin Olumlu Vurgulamalar” gibi doğrudan bir başlık kullanmayıp, “Depreme İlişkin Olumsuz Olmayan Vurgulamalar” şeklinde bir başlığın tercih edilmesi, depremin, birçok birey için kötü anıları çağrıştırmamasından ileri gelmektedir. Deprem, her ne kadar doğal bir fenomen, yaşamın içinde yer alan ve kaçınılmayacak bir olgu olsa da, yine de doğrudan doğruya “olumlu” kavramı ile arasındaki mesafenin korunmasını gerektirmektedir. Bu makalenin yazım sürecinde, yöntem olarak düalist bir yaklaşım ile deprem konusundaki olumlu ve olumsuz yaklaşımların karşılıklı olarak tartışılmayacağı hususu, hem sezgisel hem de teorik bir öngörü olarak kabul edilmiştir. Deprem konulu karikatür kitaplarının incelenmesi tamamlandığında, söz konusu öngörünün önemli ölçüde gerçeklik kazandığı belirlenmiştir. İncelenen kitapların bir kısmı, bizzat depremi yaşayan çizerler tarafından diğerleri ise çeşitli vesilelerle deprem bölgelerinde bulunan çizerler tarafından kaleme alınmıştır. İncelenen çizimlerin çok büyük bir çoğunluğu, depremin olumsuz yönlerini ön plana çıkaran tek yanlı vurgulamalar olarak kendini belli etmektedir. Az sayıdaki çizim ise deprem ile ilgili olumlu sayılabilecek imalar taşımaktadır. Bu nitelikleri taşıyan çizimler, Tablo 2’de aktarılmıştır.

Tablo 2: Depreme İlişkin Olumsuz Olmayan Vurgulamalara Yer Verilen Çizimlerin, Karikatüristlerin Kitaplarındaki Dağılımı

Depreme İlişkin Olumsuz Olmayan Vurgulamalar	Kitaptaki Sayfa Numarası
Çocukların, Olanlardan Habersiz Bir Şekilde Gündelik Yaşamlarını Sürdürmesi	Bozok ve Aydemir, 2001: 27; 35, Ak, 2000: 60, Şengöz, 2001: 11; 13; 15; 31; 35; 37; 39; 109
Enkazlardan Kurtarılabilen Can ve Mallara Sevinme	Bozok ve Aydemir, 2001: 45, Akgün, ty: 43
Deprem Sürecinde Birlikte Yaşam Aracılığıyla Bireyler Arasında Dostlukların Kurulması (Gönüllü Dayanışma) ve Yeni İlişkilerin Başlaması	Bozok ve Aydemir, 2001: 39; 58, Akgün, ty: 26; 59; 170-174; 175, Şengöz, 2001: 27
Yaşam Azmini Kaybetmeme ve Geleceğe Yönelik Olumlu Beklentiler	Bozok ve Aydemir, 2001: 17, Atalayer, 1992: 42; 43; 47; 61, Şengöz, 2001: 19; 35

Sonuç

Bu makalede, deprem gibi özel bir temayı işleyen Türkçe karikatür kitapları ele alınmış ve bu kitaplardaki konular incelenmiştir. Söz konusu kitaplarda, asıl vurgu olarak depremin teknik, teorik veya diğer bilimsel yönleri değil, insanların olağan yaşamlarına dokunan yönleri üzerinde durulmakta olduğu belirlenmiştir. Makalenin yazım sürecinde, deprem olgusu ile ilgili olarak ortaya çıkan konuların çok fazla çeşitlilik arz etmekte olduğu, dolayısıyla da bu konuların her birinin ayrı ayrı kavramsal ve kuramsal zeminde açıklanmasının, çalışmanın sınırlılıklarını aşmakta olduğu anlaşılmıştır. Bu nedenle de toplumsal yönleri çok daha ön plana çıkmakta olan deprem karikatürü çizimleri, öncelikle kavramsal düzeyde açıklanmış, daha sonra ise çalışma materyalini oluşturan söz konusu çizimler yorumlanarak değerlendirilmiştir.

Bu makalenin çalışma alanı kapsamında kitaplarına erişilen çizerlere ait karikatürler, içerik incelemesi tekniğini kullanmayı gerekli kılmıştır. Türkçe yazındaki deprem konulu karikatür kitapları ile sınırlandırılan bu çalışmada incelenen kitaplardaki başlıca hususlar, hem genel çerçevede hem de ayrıntı düzeyinde ele alınarak düzenli bir bilgi bütünü formuna sokulmuştur. Hem bireysel hem de toplumsal yansımaları bakımından deprem olgusuna ilişkin yapılan anlatım, değerlendirme ve yorumlar çalışmanın yaygın etki ve özgün değerini desteklemeye yönelik olarak gerçekleştirilmeye gayret edilmiştir. Bu çalışma aracılığıyla, deprem endişesinin gündelik yaşamı olumsuz etkilemesi gibi bireysel yansımalarından, deprem konusunda idari/bürokratik alanlarda ortaya çıkan ve çok sayıdaki bireyi etkileyen toplumsal yansımalara kadar geniş bir kapsamdaki çeşitli vurgulamaların ortaya çıkmakta olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla, bu makale çalışması doğrultusunda ortaya konulan çıkarımlar, deprem sürecinde, ön plana çıkan geniş kapsamlı bireysel ve toplumsal hususları gözler önüne sermesi açısından önem taşımaktadır.

Bu makale, Erdoğan (2006) tarafından yapılan çalışma ile ortak bir sonucu ortaya koymuştur. “Görsel Medya Yayınlarından Duyulan Rahatsızlık” başlığı altında yapılan anlatımlar, Erdoğan’ın aşağıdaki alıntısı ile önemli bir benzerliği ortaya koymaktadır (Erdoğan, 2006: 63): “İnsanların duygularını harekete geçirmeye yönelik acıklı, hüznü ve kederli öğelerin kullanıldığı haberlerin, insanın ilgisini çekme açısından gazetelerde sıklıkla yer alabildiği görülebilmektedir. Ulusal/yerel deprem haber ve yayınlarında dramatik ve trajik unsurlar ile sansasyona yönelik ve panik yaratıcı unsurlara yer verilmektedir”. Bu anlatımlar, Türkçe

yazındaki diğer yazarların çalışmalarıyla da (Kolukırcık ve Tuna, 2009; Soydan ve Alparslan, 2014) benzer yönler içermektedir.

“Çadır Kentler, Prefabrike Konutlar ve Barınaklarda Yaşanan Sorunlar (Meteorolojik, fiziksel, psikolojik ve diğer çevresel şartlar)” başlığı altında ele alınan konular da literatür ile önemli bir anlatım benzerliği ortaya koymaktadır. Bu makalede edinilen bulgular ile Sakarya ve Güneş’in (2013: 30) bulguları birbirini desteklemektedir: “Doğal afet gibi toplumsal travmalara neden olan olaylarda barınma, eğitim, güvenlik gibi sosyal gereksinimlerin derhal karşılanması ve bireylere çaresiz ve yalnız olmadıklarının hissettirilmesinin, travmaya bağlı ruhsal hastalıkların gelişiminin önlenmesinde önemli olabilmektedir”.

Sonuç olarak; gerek görsel materyalin anlatımına anlatıma dayalı aktarımlar, gerekse bu anlatımların temelinde yer alan ve deprem olgusuyla birlikte gün yüzüne çıkan yaşamsal gerçekliklere ilişkin ilave kavramsal açıklamalar/değerlendirmeler, bu makalede ulaşılmaya çalışılan içeriği destekleyecek biçimde yapılandırma gayreti doğrultusunda gerçekleştirilmiştir.

KAYNAKÇA

- Akgün, T. (Haz.) (ty), Çizgilerle Deprem Albümü, İstanbul: Lemay Yayınları.
- Atalayer, F. (1992), Çizgilerle Erzincan Depremi, Erzincan: Ermat Ofset.
- Birand, A. ve Ergünay, O. (2000), Türkiye’nin Afet Sorunlarına Genel Bakış Ve Erzincan Depremi Uygulaması, Ankara.
- Bozok, E. ve Aydemir M. (2001), “Deprem” Nehar Tüblek Karikatür Yarışması 2000, İstanbul: Beltaş A.Ş. Kültür Yayınları.
- Erdoğan İ. (2006), Türkiye’de Ulusal ve Yerel Gazetelerin Habercilik Anlayışları: Deprem Haberlerinin Karşılaştırmalı Analizi, Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Akademik Dergisi, 4(3), ss. 51-64
- Ergin, A. ve Yurtçu Ş. (2007), Yığma ve Betonarme Binalarda Deprem Sonrası Oluşan Hasarların Teknik Analizi, Yapı Teknolojileri Elektronik Dergisi, 3(1), ss. 65-76.
- Göker, Ş. ve Karaşin A. (2015), Depremde Hasar Gören Kırsal Yapılar İçin Bir Yapısal Hasar Değerlendirmesi, Dicle Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Dergisi, 6(1), ss. 31-38.

- Gülmez, E. ve Ateş, S. (2017), “Afet Farkındalık Kampanyalarında Durum Analizi” İçinde İ. Usta (Editör), Acil Durum ve Farkındalık Eğitimi, ss. 26-59, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Keskin, U. (2016), Necdet Şen'in Eserlerinde Bireyi ve Toplumunu Baskı Altına Alan Yönetimsel Uygulamalara Yönelik Eleştiriler, *Journal of Human Sciences*, 13(3), ss. 5537-5550.
- Kolukırık, S. ve Tuna M. (2009), Türk Medyasında Deprem Algısı: Marmara Depremi Örneği, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(28), ss. 286-298.
- Kutlu, Ş. (1977), *Kamilü'l Kelam I*, Tercüman Yayınları, İstanbul.
- Mocan, S., Kanbir A., Doğruer M., Kartoğlu Ü. ve Polat E. (2000), *Tüysiklet Spor Karikatürleri*, Güldiken Yayınları.
- Sakarya, D. ve Güneş, C. (2013), Van Depremi Sonrasında Travma Sonrası Stres Bozukluğu Belirtilerinin Psikolojik Dayanıklılık ile İlişkisi, *Kriz Dergisi*, 21(1-2-3), ss. 25-32.
- Soydan, E. ve Alparslan N. (2014), Medyanın Doğal Afetlerdeki İşlevi, *İstanbul Sosyal Bilimler Dergisi*, (7), ss. 53-64.
- Şahin, E. (2017), Tanzimat'tan II. Meşrutiyet'e Osmanlı'da Mizah Basını, *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2), ss. 20-43.
- Şen, N. (1991). *Keloğlan*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Şengün, H. (2007), Marmara Depreminde Bayındırlık ve İskân Bakanlığı Çalışmaları ve Hukuksal Sorunlar, Ankara: TMMOB Afet Sempozyumu Bildiriler Kitabı, ss. 57-82.
- Şengöz, M. (2001), *Orada Kimse Var mı!.. Deprem Karikatürleri*, Kocaeli: Yayıncı Yayınları.
- Yıldırım, E. (2008), Risk Toplumunda (Depremle) Yaşamak, *Akademik İncelemeler*, 3(1), ss. 75-85.
- Yılmaz, A. (2012), Türkiye'de Afetlerde Karşılaşılan Sorunlar, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1 (1), ss. 61-81.